

**THE REGULATION OF OF MARRIAGE CUSTOMS IN SAMEGRELO**

საქორწინო კავშირების რეგულირების ნორმები სამეგრელოში

**David chitanava**

Doctoral/PhD

Tbilisi State University,

Ivane Javaxishvili Institute of

History and Ethnology

Ivane Javakhishvili Institute

of History and Ethnology,

Laboratory of Anthropological Studies.

Senior Researcher

Tbilisi, Chavchavadze Avenue 1.

ORCID 0000-0002-2610-2094

[davit.chitanava@tsu.ge](mailto:davit.chitanava@tsu.ge)

555-39-43-91.

**Ketevan Tsimintia**

PhD student, Ethnology Department,

Ivane javakhishvili Tbilisi State University

Faculty of Humanities

Tbilisi, Chavchavadze Avenue 1.

ORCID 0000-0003-1186-5731

[ketitsimintia@gmail.com](mailto:ketitsimintia@gmail.com)

591-01-52-51

**Abstract**

The article is dedicated to the banning or preventing circumstances and exogamy (between the members of a socium and clan) based on the new ethnographic material gained on the fieldwork in Samegrelo and archive documents. Nowadays, this is still proved not a remain but as a rule of a life.

A clan is an important element of studying an ethnos that provides valuable information for researching anthropologic and contemporary genetic (DNM) issues as a clan is found not only in a point of historic-ethnographic view but also an analogy of biologic and genetic marks. In this respect, a clan supplies the reliable information regarding genetic. The marriage circle determines the genetic and morphologic polymorphism of population, its inbreeding and panmixia.

Studying and fixing the rules of exogamy is very important in everyday life to avoid the cases of incest as the marriage between relatives lead to adverse consequences in a point of genetic and social view.

There are hundreds of clans in Samegrelo between them marriage has been banned. The main reasons for this prohibition are considered social, religious economic and other factors. One of the vital features is the clans' historic memory of the same origin. Particularly, the clans living in different

locations do not get married in accordance to the folk story about their origin of the same clan. In Samegrelo, exogamy is protected not only by blood ties but also relations by marriage.

The research revealed the following circumstances that ban and prevent the marriage: 1. The memory about the same origin. 2. “Ginochama” as a curse by the icon 3. to connect the particular clan with its branch “Gamnarki” (one genealogical group) in a prayer “Okhvameri”. 4. Sharing the same shrine 5. The social equality 6. Living within the same monogamic village or neighbourhood. 7. Christening relations witnessing 8. Various relations within a clan 9. Endogamy 10. Diseases.

**Key words:** Samegrelo, exogamy, endogamy, surname, marriage circle, ethnology, anthropology

**დავით ჭითანავა**

ისტორიის დოქტორი  
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის  
თბილისის სახელმწიფო  
უნივერსიტეტის, ივ. ჯავახიშვილის  
ისტორიისა და ეთნოლოგიის  
ინსტიტუტის ანთროპოლოგიური  
კვლევის ლაბორატორიის უფროსი  
მეცნიერი-თანამშრომელი.  
თბილისი, ჭავჭავაძის გამზ. #1.  
ORCID 0000-0002-2610-2094  
[davit.chitanava@tsu.ge](mailto:davit.chitanava@tsu.ge)  
555-39-43-91.

**ქეთევან ციმიტია**

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის  
თბილისის სახელმწიფო  
უნივერსიტეტის ეთნოლოგიის  
დეპარტამენტის  
ჰუმანიტარული ფაკულტეტის  
დოქტორანტურის სტუდენტი  
თბილისი, ჭავჭავაძის გამზ. #1.  
ORCID 0003-1186-5731  
[ketitsimintia@gmail.com](mailto:ketitsimintia@gmail.com)  
591-01-52-51

## აბსტრაქტი

სტატია ეძღვნება სამეგრელოში ავტორთა მიერ უშუალოდ ველზე მოპოვებული ახალი ეთნოგრაფიული და საარქივო მასალების საფუძველზე, საქორწინო კავშირების ამკრძალავ და დამაბრკოლებელ გარემოებებს და ევზოგამიის წესებს გვარსახელთა, თუ ცალკეული სოციუმის წევრთა შორის, რომელიც დღესაც დასტურდება არა როგორც გადმონაშთი, არამედ როგორც ცხოვრების წესი.

გვარსახელი, ეთნოსის შესწავლის მნიშვნელოვანი ელემენტია, რომელიც ანთროპოლოგიური და თანამედროვე გენეტიკური (დნმ კვლევები) კვლევების მიმართულებითაც მეტად მნიშვნელოვანი ინფორმაციის მატარებელია, რამდენადაც გვარსახელი განიხილება არა მარტო ისტორიულ-ეთნოლოგიური თვალსაზრისით, არამედ

როგორც ბიოლოგიური, ანუ გენეტიკური მარკერების ანალოგი. ამ მხრივ გვარსახელი უტყუარ გენეტიკური ინფორმაციის მატარებელია. ქორწინებათა წრე განსაზღვრავს მოსახლეობის გენეტიკურ და მორფოლოგიურ პოლიმორფიზმს, ინბრიდინგს, პანმიქსიას.

ეკზოგამიის წესების ფიქსირება და შესწავლა მნიშვნელოვანია ჩვეულებრივ ყოფაში სისხლის აღრევის შემთხვევების თავიდან ასაცილებლად, რამდენადაც ნათესავეებს შორის ქორწინება იძლევა მავნე შედეგებს, როგორც გენეტიკური, ისე სოციალური თვალსაზრისით.

სამეგრელოში რამდენიმე ასეული გვარია ისეთი, რომელთა შორის ქორწინება დღესაც აკრძალულია. ამის მიზეზები სხვადასხვაა (სოციალური, ეკონომიკური, ფეოდალური ურთიერთობები და სხვ.). ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანია გვარების ისტორიული მახსოვრობა ოდესღაც მათი თანამოგვარეობის შესახებ. კერძოდ, არსებობენ ისეთი გვარები, რომლებიც ტერიტორიულად ძალზე შორს ცხოვრობენ, მაგრამ ერთმანეთში არ ქორწინდებიან, რადგან მათ გადმოცემით ახსოვთ, რომ ისინი ოდესღაც ერთი გვარისანი იყვნენ. სამეგრელოში ეკზოგამია დაცულია, არა მარტო გვარის შიგნით, ე. ი. სისხლით, არამედ მოყვრობით და ხელოვნურ დანათესავებულებშიც. ამ და სხვა მიმართულებით გამოვლინდა ქორწინების გამომრიცხველი და დამაბრკოლებელი შემდეგი გარემოებები: 1. საერთო წარმომავლობის ხსოვნა; 2. „გინოჩამა“, ანუ ხატზე გადაცემა; 3. კონკრეტული გვარის კონკრეტულ „გამნარყთან“ (ერთ გენეალოგიურ ჯგუფთან) „ოხვამერთი“ ანუ ლოცვით დაკავშირება; 3. ერთი ხატის ყმობა; 4. სოციალური უთანასწორობა; 5. ერთი მონოგენური სოფლის, უბნის შიგნით ქორწინების აკრძალვა; 6. ნათელ-მირონობა და მეჯვარეობა; 7. ხელოვნური ნათესაობის სხვადასხვა ფორმები; 8. ენდოგამია 9. დაავადებები.

**საკვანძო სიტყვები:** სამეგრელო, ეკზოგამია, ენდოგამია, გვარსახელი, ქორწინებათა წრე, ეთნოლოგია, ანთროპოლოგია.

## შესავალი

ადამიანის განვითარების გზაზე სოციალური და ეკონომიკური ურთიერთობების რეგულირება და პროგრესირებადი საზოგადოების ჩამოყალიბების წინაპირობები ათასწლეულების სიღრმეში იკარგება. განვითარების ამ გზაზე მნიშვნელოვანია ქორწინების და სქესთა შორის ურთიერთობების მარეგულირებელი იმ ნორმების შესწავლა, რომელიც ეთნოგრაფიული მასალით დღესაც დასტურდება არა როგორც გადმონაშთი, არამედ როგორც ცხოვრების წესი.

სექსუალურობის გაადამიანურება კაცობრიობის ჯერ კიდევ ღრმა წარსულში დაიწყო. სწორედ ამ გაადამიანურებაში ვლინდება პიროვნება როგორც სოციალური ინდივიდი (ბექია, 1980: 93). ადამიანების ნებისმიერმა საზოგადოებამ შეცვალა თავისი ფიზიკური არსებობის პირობები წესების ისეთი რთული კომპლექსებით, როგორებიცაა: ინცესტის აკრძალვა, ენდოგამია, ეკზოგამია, ქორწინების დაშვება ცალკეულ ნათესავეებს შორის, პოლიგამია ან მონოგამია, ან მორალური, სოციალური, ესტეტიკური და ეკონომიკური ნორმების მეტ-ნაკლებად სისტემატიური გამოყენება (Левин\_Строс, 1985: 312). ამ რთული კომპლექსებიდან ყველაზე მნიშვნელოვანია ეკზოგამიის როლის ჩვენება ადამიანის, როგორც ბიოლოგიური, ისე სოციალური არსების ჩამოყალიბებაში. ამ წესმა შესძლო გაეერთიანებინა ერთი მეურნეობის, ერთი იდეის, ერთი მორალური ნორმების ადამიანები, დაარეგულირა ურთიერთობები მეზობელ თემებთან. ეკზოგამიის წესის შემომღებმა ხალხებმა, ჩვენი აზრით, შეძლეს პირველი ბიძგი მიეცათ ე. წ. „ნეოლითური რევოლუციისათვის“ (სხვა მნიშვნელოვანი ფაქტორების გათვალისწინებითაც). ეკზოგამიის წესის დამკვიდრება საზოგადოების და

საზოგადოებრივი წესრიგის ჩამოყალიბების, მისი შემდგომი რეგულირების პირველი დიდი მიღწევაა (ჭითანავა, 2016: 58-61). ეკზოგამიის წესი კრავს გვარს, სისხლით ნათესავებს, რომელიც ეთნოგრაფიულად ჩვენთვის ხელმისაწვდომი პერიოდისათვის არა მარტო გვარის შიგნით, ე. ი. სისხლით ნათესავებს შორის მოქმედებს, არამედ, ხელოვნური და მოყვრობითი ნათესაობის შიგნითაც.

სანამ ადამიანი თავის ქცევებში აგრძელებდა მორჩილებას იმ ორი ძირითადი ინსტინქტის მიმართ, როგორცაა სქესის და კვების ინსტინქტები, მანამდე ის ჯერ კიდევ არ იყო ადამიანი. ადამიანში ადამიანურის აღზევების უმთავრესი მომენტი იყო მისი სოციალური საწყისისადმი დამორჩილება, ქცევაში სოციალური ნორმების დამკვიდრება. სქესობრივი ინსტინქტების ალაგმვამ წარმოქმნა წარმოდგენები ნათესაობაზე (Зиотарев, 1964: 63). მორგანს სწორედ ტომის კულტურული ზრდა ჰქონდა ალბათ მხედველობაში და არა თავის ქალის რეალური ფიზიკური ცვლილება, როდესაც აღნიშნავდა, რომ `არამონათესავე პირებს შორის საქორწინო ურთიერთობებთან დაკავშირებული ახალი წესრიგის შემოღებას დადებითი იმპულსი უნდა მიეცა საზოგადოებრივი განვითარებისათვის. ასეთი ქორწინებები ფიზიკურად და გონებრივად უფრო ძლიერ შთამომავლობას იძლეოდა. ბარბაროსული ცხოვრების გარემოებებიდან გამომდინარე, როდესაც ორი პროგრესირებადი ტომი კარგი გონებრივი და ფიზიკური მონაცემებით ერთმანეთს ეჯახებოდა და ერწყმოდა, ახალი თაობის თავის ქალა და ტვინი უნდა გაფართოებულიყო და გაზრდილიყო ორივე ტომისათვის დამახასიათებელი პროპორციების შესაბამისად. ასეთი თაობა ყველა წინანდელზე უფრო მაღლა უნდა მდგარიყო, ამ უპირატესობას უნდა მოეტანა ინტელექტის მატება და რიცხოვნობის გაზრდა. ეს არ წარმოადგენს კაცობრიობისათვის ჩვეულებრივ თანმდევს, არამედ წარმოადგენს განვითარების პროდუქტს, ყველა დანარჩენი სულიერი მიდრეკილებების და ძალის მიმართ` (Льюис Г. Морган, 1935: 272). კაცობრიობა, რომელიც ცდილობს თავიდან აირიდოს ნათესავებს შორის ქორწინება-სწორ გზაზე დგას ( Шурц, 1923: 121-122).

მართებულადაა შენიშნული, რომ ერთი `ბუნების`, ანუ ერთ სოციალურ ჯგუფს შორის ქორწინება მოიტანს ისეთივე შედეგს მსოფლიო წესრიგში, განწირულია ისეთივე საცოდავი უნაყოფობისათვის, როგორც ეს შეიძლება იყოს ერთი სქესის ინდივიდებს შორის ქორწინებისას. ეკზოგამიის კანონის დარღვევა წარმოადგენს არა მარტო იმ ორგანიზაციის დარღვევას, რომელსაც ეფუძნება ადამიანთა ერთობლივი ცხოვრება, არამედ ეს არის კიდევ ერთი ზუსტი ექვივალენტი ჰომოსექსუალიზმისა მისტიკურ ჭრილში (Каица, 2003: 203-204).

ეკზოგამიის წარმოქმნის მიზეზის თეორია, რომელიც სისხლის აღრევის მავნე შედეგებზე იდგა, დიდი ხნის განმავლობაში მოძველებულად ითვლებოდა. თუმცა XX საუკუნის 50-იანი წლებიდან მოყოლებული გენეტიკის განვითარებასთან ერთად უპირატესობა მიენიჭა იმ აზრს, რომ ახლონათესაურ ქორწინებას მივყავართ უფრო მეტად ლეტალური და სუბლეტალური გენების განმტკიცებასა და მოგროვებასთან, ვიდრე ხელსაყრელი გენებისა (დუბინინი, ლერნერი, მორტონი, აურბახი) (Файнберг, 1975: 57).

ეკზოგამიის წარმოშობის შესახებ მოსაზრებებს თუ გადავხედავთ, თითქოს ისე ჩანს, რომ საკითხთან დაკავშირებით საეჭვოა ოდესმე ერთ მიახლოებულ ჭეშმარიტებამდე მისვლა. რა თქმა უნდა წარმოშობის მიზეზების დადგენა მნიშვნელოვან და სკვანძო საკითხთა რიგშია ეთნოლოგიური მეცნიერებისთვის, მაგრამ დღევანდელი რეალობიდან გამომდინარე უფრო მნიშვნელოვნად გვეჩვენება საქორწინო-სქესობრივ ურთიერთობათა ნორმებზე ჩვენს მიერ ველზე მოპოვებული ახალი ეთნოგრაფიული მასალების კლასიფიცირებულად ჩვენება სამეგრელოს მაგალითზე, რომელიც ასახავს, როგორც დღევანდელი ცხოვრების წესს, რაც უმთავრეს შემთხვევაში არა მარტო უახლოეს პერიოდში გარკვეული სოციუმის წევრებს შორის

წარმოქმნილი ხელოვნური და მოყვრობითი ნათესაობის ფორმებით არის განპირობებული, არამედ ზოგადად მთელ რიგ გვარსახელთა შორის ისტორიული მახსოვრობითაც არის განმტკიცებული. ამდენად, ეგზოგამიის სოციალური და გენეტიკური როლის განსაზღვრის შანსი ამ მიმართულებით წარმოებულ კვლევაში მეტად დიდია. ჩვენ ამჯერად ვრცლად ვერ შევხებით საკითხთან დაკავშირებულ წმინდა გენეტიკურ და ანთროპოლოგიურ კვლევებს, რამდენადაც გენეტიკური მრავალფეროვნების შესწავლა ბიოლოგიური თვალსაზრისით ღრმა ინტერდისციპლინარულ მიდგომებს მოითხოვს. ამჯერად გვინდა ვაჩვენოთ სქესობრივ ურთიერთობათა რეგულირების ტრადიციულად არსებული ის მრავალფეროვანი ფორმები ჩვენს მიერ სამეგრელოში მოპოვებული ახალი სავლე-ეთნოგრაფიული მასალების საფუძველზე. ზოგადად კი აღვნიშნავთ, რომ წარმოდგენილი მასალა ანთროპოლოგიური და გენეტიკური (დნმ კვლევები) კვლევების მიმართულებით მეტად მნიშვნელოვანია (Yardumian A., Shengelia R., Chitanav D., Laliashvili Sh., Bitadze L., Laliashvili I, Villanea F., Sanders A., Azzam A., Groner V., Edleson K., Vilar M.V., Schurr T.V., 2017: 838-852; Schurr T.V, Yardumian A., Shengelia R, Bitadze L., Chitanava D., Laliashvili Sh., Laliashvili I., Sanders A., Azzam A., Groner V., Edleson K., Vilar M.V., 2015: 322; Yardumian A. Schurr., T. G, Shengelia R., Chitanava D., Laliashvili Sh., Bitadze L., Laliashvili I., 2017: 22-29; Shengelia R., Andriadze G, Bitadze L., Chitanava D., Chikovani N., Khmaladze E., Kekelidze M., Laliashvili Sh., 2017: 120-126). აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ეგზოგამიის მთავარი ობიექტი გვარსახელი, ეთნოსის შესწავლის მნიშვნელოვანი ელემენტია, რომელიც ძირითადად შეისწავლებოდა ეთნოსისტორიულ ჭრილში, თუმცა XX საუკუნის 60-იანი წლებიდან დანერგილი კვლევის ახალი მიმართულებებით, გვარსახელი გამოიყენება, როგორც ბიოლოგიური, ანუ გენეტიკური მარკერების ანალოგი (Crow, Mange, 1965: 199-203). ამ მხრივ, გვარსახელი უტოლდება ერთი კოდომინანტური გენეტიკური სისტემით მიღებულ ინფორმაციას და Y-ქრომოსომის დნმ მარკერების მსგავსად გადაეცემა თაობებში მამის ხაზით. გარდა იმისა, რომ გვარსახელი უტყუარ გენეტიკური ინფორმაციის მატარებელია, იგი ასევე იძლევა ქორწინებითი უპირატესობების შესწავლის შესაძლებლობას. თავის მხრივ, ქორწინებათა წრე განსაზღვრავს მოსახლეობის გენეტიკურ და მორფოლოგიურ პოლიმორფიზმს,

ინბრიდინგს, პანმიქსიას (ჭითანავა, შური, ციმინტია, შენგელია, იარდუმიანი, ლალიშვილი, შენგელია, 2019: 301). აღსანიშნავია, რომ ქართულ სამეცნიერო სივრცეში სწორედ ამ მიმართულებითაც პირველად მოხდა საკითხის დასმა (Chitanava D. Schurr Th.G. Bitadze L. Khorava B. Tsimintia Q. Shengelia I. Yardumian A. Laliashvili, Sh. Shengelia R., 2019: 109-114; Witanova, T. Suri, I. bitaZe, b. xorava, q. cimintia, i. Sengelia, a. iardumiani, S. laliSvili, r. Sengelia, 2019: 301-322)

### მეთოდი

ჩვენს მიერ სამეგრელოში მოპოვებული ეთნოგრაფიული მასალების შედეგად მოძიებულ იქნა სხვადასხვა გვარები, რომლებსაც ერთმანეთთან ნათესაობა არ აკავშირებთ, თუმცა ერთმანეთზე არ ქორწინდებიან. სავლე-ეთნოგრაფიული მასალის მოსაძიებლად გამოყენებულ იქნა სავლე ეთნოგრაფიის მეთოდი. ვერბალური ინფორმაციის მიღება მოხდა უშუალოდ ინტერვიუს პროცესში. ქორწინების აკრძალვის მიზეზების კვლევა მოხდა მეორეული და დოკუმენტების ანალიზის მეთოდის გამოყენებით.

### შედეგები

გვარებს შორის ქორწინების აკრძალვის კვლევაში, ეთნოგრაფიული მახასიათებლების გამოვლენამ კვლევის პროცესში, ცხადჰყო, რომ თანამედროვე ვითარებაშიც შედარებით კონსერვატიულ საზოგადოებასთან გვაქვს საქმე, ანუ ისტორიულად არსებული ნორმები

სოციუმის მეხსიერებაში მკვეთრად არის დაცული. გამომდინარე იქიდან, რომ გლობალიზაციის ეპოქაში, ეთნოგრაფიული მახასიათებლები საკმაოდ მკვეთრად იცვლება, ამ მხრივ დღეს არსებული რეალობის დაფიქსირება სავალდებულოდ და საჩქაროდ მიგვაჩნია, რადგან რამდენიმე წელიწადში შეიძლება, ღირებულებების ცვალებადობასთან ერთად, სრულიად სხვაგვარი ვითარება დავაფიქსიროთ. ამ კვლევის წმინდა პრაქტიკული მნიშვნელობა ასევე ჩანს იმის ჩვენებაში, რომ ნათესავებს შორის ქორწინება იძლევა მავნე შედეგებს, როგორც გენეტიკური, ისე სოციალური თვალსაზრისით.

წმინდა თეორიული თვალსაზრისით, წინამდებარე კვლევის შედეგები დიდი ინფორმაციის შემცველია თანამედროვე ანთროპოლოგიური და გენეტიკური კვლევებისათვის რამდენადაც გვარსახელი გამოიყენება როგორც ბიოლოგიური და გენეტიკური მარკერების ანალოგი. ეს ქმნის საკითხის სამომავლოდ არა მარტო ისტორიულ-ეთნოლოგიური, არამედ ანთროპოლოგიური თვალსაზრისით შესწავლის აუცილებლობას.

### მსჯელობა

თავის დროზე ს. მაკალათიამ შენიშნა, რომ სამეგრელოში, `მექორწინე ქალ-ვაჟს შორის შორეული ნათესაური კავშირიც არ უნდა ყოფილიყო, რაც სასტიკად აკრძალული იყო\_`ვაშინერს`. ერთი გვარის ქალ-ვაჟის შეუღლება არ შეიძლებოდა, არც დედის გვარის ქალის შერთვა შეიძლებოდა, არ ირთავდნენ აგრეთვე თავისი მოგვარე გათხოვილი ქალის შვილსაც, აკრძალული იყო (`ვაშინერს`, -ს. მ.) ძიძის-`ძიძისკუაშ` ნათესავისა და მისი გვარის შერთვა, და არც ძმად, დედად და დად თუ მამად მოგებული `ჩაფილის` ნათესავისა და მახლობლის შერთვა. არ ირთავდნენ აგრეთვე შვილობილის `სკუალაფირი` გვარისას და ნათესავს. ერთი სოფლისას, ხატის ქალ-ვაჟის შეუღლებას გაურბოდნენ და უფრო სასურველი და მიღებული იყო ქალი სხვა სოფელში გაეთხოვებინათ. ვინც ამ წესს დაარღვევდა, მას სასტიკად კიცხავდნენ და დევნიდნენ` (მაკალათია, 1941: 260).

ჩვენს მიერ ქორწინების გამომრიცხავ და დამაბრკოლებელ გარემოებებზე მოპოვებული ეთნოგრაფიული მასალების მიხედვით, სამეგრელოში რამდენიმე ასეული გვარია ისეთი, რომელთა შორის ქორწინება დღესაც აკრძალულია. ამის მიზეზები სხვადასხვაა (სოციალური, ეკონომიკური, ფეოდალური ურთიერთობები და სხვ.), მაგრამ მიზეზთა შორის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანია გვარების ისტორიული მახსოვრობა ოდესღაც მათი თანამოგვარეობის შესახებ. კერძოდ, არსებობენ ისეთი გვარები, რომლებიც ტერიტორიულად ძალზე შორს ცხოვრობენ, მაგრამ ერთმანეთში არ ქორწინდებიან, რადგან მათ გადმოცემით ახსოვთ, რომ ისინი ოდესღაც ერთი გვარისანი იყვნენ. ეკზოგამიის ამ წესის ფიქსირება და სათანადოდ აღწერვა, ძალზე მნიშვნელოვანი ინფორმაციის მატარებელია როგორც გენეტიკური კვლევების თვალსაზრისით, ისე მიგრაციული პროცესების თვალის სადევნებლად და ჩვეულებრივ ყოფაში სისხლის აღრევის შემთხვევების თავიდან ასაცილებლად (Читанова, 2019: 98).

სამეგრელოში ეკზოგამია დაცულია, არა მარტო გვარის შიგნით, ე. ი. სისხლით, არამედ მოყვრობითა და ხელოვნურ დანათესავებულებშიც (ნათელ\_მირონით, დამძობილებით და სხვა). ამდენად, სამეგრელოს ისტორიულ-ეთნოგრაფიულ მხარეში გამოვლინდა ქორწინების გამომრიცხველი და დამაბრკოლებელი შემდეგი გარემოებები: 1. საერთო წარმომავლობის ხსოვნა; 2. „გინოჩამა“, ანუ ხატზე გადაცემა; 3. კონკრეტული გვარის კონკრეტულ „გამნარყთან“ (ერთ გენეალოგიურ ჯგუფთან) „ოხვამერით“ ანუ ლოცვით დაკავშირება; 3. ერთი ხატის ყმობა; 4. სოციალური უთანასწორობა; 5. ერთი მონოგენური სოფლის, უბნის შიგნით ქორწინების აკრძალვა; 6. ნათელ-მირონობა და მეჯვარეობა; 7. ხელოვნური ნათესაობის სხვადასხვა ფორმები; 8. ენდოგამია; 9. დაავადებები.

ჩვენს მიერ მოპოვებული ეთნოგრაფიული მასალის სრულად წარმოჩენა ყველა იმ გვარსახელზე სადაც ქორწინების სრული აკრძალვა და მის დამაბრკოლებელი გარემოებები დაფიქსირდა, ამ სტატის ფარგლებში შეუძლებელია, ამდენად, საილუსტრაციოდ ცალკეული მაგალითების წარმოდგენით შემოვიფარგლებით:

**1.საერთო წარმომავლობა.** ძალზედ მნიშვნელოვანია გვარსახელთა ისტორიული მახსოვრობა მათ საერთო წარმომავლობაზე, რომლის ძალითაც დღევანდელ რეალობაშიც სხვადასხვა გვარსახელთა შორის სქესობრივ-საქორწინო ურთიერთობათა აკრძალვა მოქმედებს.

მაგალითისათვის, სამელიები არ ქორწინდებიან მელიებზე. გადმოცემით, ისინი ლაზები არიან. მათი თავდაპირველი გვარი მელია ყოფილა, შემდეგ კი -სა წინსართი დაუმატებიათ და სამელიები გამხდარან. უბილავებს, ვიბლიანებს და უგულავებს, მინდილაიებს და ბენდელიანებს, მანტუებს და მატუებს შორისაც საერთო წარმომავლობის ხსოვნა ქორწინების გამომრიცხველ გარემოებად მიიჩნევა.

სამეგრელოში მცხოვრები შონიები გადმოცემით ადრე ჩარკვიანები ყოფილან. პირველი დამის უფლების გამო დადემქელიანებთან მოსვლიათ კონფლიქტი და მოუკლავთ მათი ერთ-ერთი წარმომადგენელი. გამოქცეულან სამეგრელოში და დასახლებულან სოფელ ბიასა (ხობის მუნიციპალიტეტი) და სოფელ ფახულანში (წალენჯიხის მუნიციპალიტეტი). ჩარკვიანების ცალკეულ შტოებს გვარი გადაუკეთებია შონიად, ჯორჯიკიად და დემურიად. მას შემდეგ ამ ოთხ (ჩარკვიანებს, შონიებს, ჯორჯიკიებს და დემურიებს) გვარსახელს შორის ქორწინება აკრძალულია. ოდინდელი თანამოგვარეობის მიზეზით ქორწინება აკრძალული იყო შენგელიას, ჯორჯიკიას და შონიას შორის, ისინი ერთ `გამნარყად` (ერთი წინაპრის შთამომავლები-იგივე დინო და თური) ითვლებოდნენ.

ოდესღაც არსებული თანამოგვარეობის ხსოვნით ქორწინება აკრძალული იყო სოფელ ჯადირაში (წალენჯიხის მუნიციპალიტეტი) მცხოვრებ ხარჩილავებს, მეზონიებს და ქეხურიებს შორის.

დედის მხრიდან ნათესაობის მიზეზით არ ქორწინდებოდნენ ერთმანეთში ტიბუები ჩუხუები (ჭაქვინჯის თემი-ზუგდიდის მუნიციპალიტეტი), რადგან ადრე ჩუხუას ტიბუას გვარის ქალი ჰყოლია ცოლად.

სოფელ შუა ხორგაში (ხობის მუნიციპალიტეტი) მცხოვრები ნასარაიების თავდაპირველი გვარი ყოფილა აფხაზეთიდან ლაკირბაია. შესაბამისად მათ ეკრძალებათ აფხაზეთში მცხოვრებ ლაკირბაიებთან ქორწინება.

ქორწინება აკრძალული იყო ზუგდიდის მუნიციპალიტეტის ყულიშკარის თემში მცხოვრებ მაქაცარიებისა და როგავების გვარს შორის, ე. ი. ორი მონოგენური უბანი (საროგა და სამაქაცარიო, კონკრეტულად როგავები და მაქაცარიები) ერთმანეთში არ ქორწინდებოდნენ. მთხრობელთა გადმოცემით, მაქაცარიებსა და როგავებს შორის ქორწინების აკრძალვის მიზეზი გახლდათ ის, რომ ისინი ერთმანეთის ნათესავებად ითვლებოდნენ. გადმოცემით, როდესაც ყულიშკარში ჩამოსულა როგავების სამი ძმა და ერთი და, მაშინ მათი და აქ დამხვდური მაქაცარიების გვარის კაცზე გათხოვილა, რომლის შთამომავლებადაც ითვლებიან აქ მცხოვრები მაქაცარიები; როგავები მათ თავიანთ `დის შვილებს` ეძახიან. ასევე, ასეთივე ნიშნით ქორწინება იკრძალებოდა ამავე სოფელში მცხოვრებ ქანთარიებისა და თირქიების გვარებს შორის.

**2. „გინოჩამა“ (ხატზე გადაცემა).** ხატზე გადაცემა – „გინოჩამა“ საუკუნეების მანძილზე შექმნილი და პრაქტიკაში დამკვიდრებული ხალხური სამართალია. „გინოჩამა“ საკმაოდ გავრცელებული იყო მეგრელთა შორის მართლმსაჯულების აღსასრულებლად. „გინოჩამათ“ გასამართლების ერთ-ერთი სასჯელი სწორედ ქორწინების აკრძალვა იყო. თუმცა ეს

უკანასკნელი არ ვრცელდება მთლიანად გვარზე და ტაბუ მხოლოდ მცირე სოციუმით შემოიფარგლება. არის მაგალითები, როდესაც აკრძალვის მიზეზმა ლეგენდის სახით მოაღწია დღევანდელიობამდე ან სულაც მხოლოდ სიტყვის „ვაშინერს“-აკრძალულის ძალით შემოინახა სოციუმმა.

ამ მიზეზით ქორწინების აკრძალვის მაგალითია ლუკავებსა და მიქავებს, ლუკავებსა და ღვინჯილებს, აბულაძეებსა და მოლაშხიებს, კვარაცხელიებს და ჩანგელიებს, არქანიებს, გოგოხიებსა და ბულიებს, კაკაჩიებსა და შენგელაიებს შორის არსებული ტაბუირებული ურთიერთობები.

ხატზე გადაცემა სხვადასხვა მიზეზით ხდებოდა, მაგალითად, ობუჯის თემში (წალენჯიხის მუნიციპალიტეტი) მცხოვრები კაკაჩიების სამი ძმა ჩამოსულან მერკულადან (აფხაზეთი, გალის რ-ნი), დაახლოებით 200 წლის წინ. მათ წინაპრებს იქ მოუპარავთ ქიაჩის ხატი, რისთვისაც შემდგომ შერგელაიებთან (იგივე შენგელაიები) ჰქონიათ კონფლიქტი. შერგელაიები სოფელ ობუჯის აზნაურები ყოფილან, რომელთაც კაკაჩიებისათვის გამოუყვიათ მდ. ხუფინის გასწვრივ სამოსახლო ადგილი. კაკაჩიების მიერ ჩამოტანილი ქიაჩის ხატს დიდი შემოსავალი მოჰქონდა მათთვის. შერგელაიებს მათთვის ჯერ ხატის შემოსავლიდან წილი მოუთხოვიათ, ხოლო შემდგომ კი სრულიად წართმევა განუზრახავთ და წაურთმევიათ კიდეც. ამის გამო კაკაჩიები ყოველ წელს ხატზე გადასცემდნენ ხოლმე შენგელაიებს და ხარს სწირავდნენ. მათ შორის ქორწინება აკრძალული იყო. ამ ბოლო დროს კი შენგელაიების თხოვნით კაკაჩიებმა ყულის სალოცავში `ახსნა` („ალობა“) მისცეს და ამით `ხატზე გადაცემის ცოდვა შეწყდა`.

სალიების ნაწილი ლესალედან საჩინოში გადასახლებულა. სალიების თავდაპირველი გვარი ყოფილა სარიშვილი. ნატანებში (გურია) მცხოვრები სალიები ლესალედან წასულან. ადრე, ყოველი წლის მარიაობას იხდიდნენ სალიობას. სალიასა და შელიას გვარს შორის ქორწინება აკრძალული იყო, რადგან ერთ-ერთ შელიას მოუკლავს სალია, სალიებს ის ხატზე გადაუციათ და ამის შემდეგ მათ შორის ქორწინება აკრძალა.

თოდუების ძირძველი საცხოვრისი იყო სოფელი ოცინდალე (თაიას თემი-ჩხოროწყუს მუნიციპალიტეტი). გადმოცემით, თოდუებს ოცინდალეს ეკლესიაში ბავშვი ჩაუშენებიათ, რომელიც ყოფილა გვარად ოთხოზორია. ოთხოზორიებს ისინი ამის გამო ხატზე გადაუციათ. ამის შემდეგ ამ ორ გვარს შორის ქორწინება აკრძალულია.

**3. „ოხვამერი“-თ, ანუ ლოცვით დაკავშირება.** ქორწინების გამომრიცხველი გარემოებაა კონკრეტული გვარის კონკრეტულ „გამნარყთან“. „გამნარყი“ (იგივე დინო-პატრონიმიული ერთეული) ერთი გენელოგიური წრეა. დიდი გვარის შემთხვევაში, ერთ გვარს რამდენიმე „გამნარყი“ ყავს და შემოიფარგლება დაახლოებით, 4-6 თაობის შთამომავლებით.

სოფელ მუჟავაში (წალენჯიხის მუნიციპალიტეტი) მცხოვრები ბებელია არქანიას „გამნარყს“ ქორწინება ეკრძალება კაკუბავებზე და ჯობავებზე. თქმულების მიხედვით, ტყვეთა სყიდვის დროს, სამურზაყანოდან გაუტაცნიათ ორი ძმა კაკუბავა და ერთი ჯობავა. ბებელია არქანიას, წმინდა გიორგის შემწეობით სამივე სამურზაყანოელი გადაურჩენია დაღუპვას. გადარჩენილი კაკუბავები და ჯობავები დაპირდნენ ჯვარის (იგულისხმება დაბა ჯვარი) წმინდა გიორგის სალოცავს, რომ მაღლიერების ნიშნად, ყოველ ხუთ წელიწადში ერთხელ მას შესწირავდნენ ხარს და მათ გადამრჩენელ ბებელია არქანიას „გამნარყთან“/შთამომავლებთან ერთად ამ დღეს იდღესასწაულებდნენ: საგანგებო „ხვამას“ - ლოცვას ჩაატარებდნენ. კაკუბავების და არქანიების გვარი დღემდე იხდის სამადლობელ დათქმულ-„დუნაპირ“ ლოცვას. კაკუბავების, ჯობავების და არქანიების ეს კონკრეტული გამნარყი დღესაც იცავენ დღეობის გადახდის და ეგზოგამიის წესს.

**4. ერთი ხატის ყმობა.** ქორწინების გამომრიცხველი გარემოება ასევე ერთი ხატის ყმობაა, რაც, როგორც ქრისტიანული, ისევე წინარექრისტიანული სალოცავების წესით დანათესავებას გულისხმობს.

მაგალითად, ობუჯის თემში (წალენჯიხის მუნიციპალიტეტი) მცხოვრები ფიფიები და მესხიები ერთმანეთზე არ ქორწინდებიან. ეთნოგრაფიული მონაცემებით, ადგილ „ნოჯიხურში“ ისინი ერთი ხატის მსახურნი ყოფილან და ერთმანეთისათვის ძმობა და დამძმობა შეუფიცნიათ. იგივე მაგალითი გვაქვს ჯიხაშკარის თემში (ზუგდიდის მუნიციპალიტეტი) სადაც აქ მცხოვრები შენგელიები და ზარანდიები ყოველ წელიწადს, აღდგომის მესამე დღეს აღნიშნავენ საგვარეულო ლოცვას– „ქეჯვარობას“ (ჯეგე-მისარონი). ამ ორ გვარს მკაცრად აქვს ეგზოგამია დაცული.

სოფელ სარაქონში (ჩხოროწყუს მუნიციპალიტეტი) მცხოვრები შულაიების და ჯალაღონიების სალოცავია ქეჯვარობა, რომლის დროსაც კლავენ ღორს 7 წელიწადში ერთხელ. აქ დგას ერთი წმინდა ხე, სადაც ეს ორი გვარი ერთად ლოცულობს ანთებული ცეცხლით (ჯოხზე წამოაგმევენ საწვავში დასველებულ დიდ ბამბას და მასზე ცეცხლი უნდა ენთოს ლოცვის დროს). ამ ნიშნით, ჯალაღონიებსა და შულაიებს შორის ქორწინება აკრძალულია.

სოფელ ხეთაში (ხობის მუნიციპალიტეტი) მცხოვრებ ლატარიებსა და ბუკიებს ჰქონდათ ერთი სალოცავი (მიხილ და გაბრიელ მთავარანგელოზის ეკლესია) და საერთო სასაფლაო. ამ მიზეზით, ამ ორ გვარს შორის ქორწინება იკრძალება.

წალენჯიხის მუნიციპალიტეტის ჯგალის თემის მაგალითზე ჩვენ ამ სახის რეალობასთან გვაქვს საქმე: ერთი ხატის ყმობის გამო ქორწინება აკრძალული იყო კვარაცხელიებისა და ბელქანიების გვარს შორის, მიქავებსა და ბელქანიებს შორის, სოფელ კანთში მცხოვრებ კვარაცხელიებსა და ხუბულიებს შორის, ბელქანიებსა და ხუბულავებს, ქარაიებსა და სალიებს შორის, სალიებსა და შელიებს შორის, მიქავებსა და კვარაცხელიებს შორის.

სავარაუდოდო მსგავსი მიზეზებით ქორწინება არ შეიძლებოდა და დღესაც დაუშვებელია ყულიშკარის თემის შიგნით (ზუგდიდის მუნიციპალიტეტი) მცხოვრებ გვილიებსა და თირქიებს შორის. როგორც მთხრობელი აღნიშნავს, `თუ ეს ორი გვარი თუ ერთმანეთში იქორწინებდა, მათი შთამომავლობა საღი არ იქნებოდა, მათ სასაფლაოც საერთო აქვთ. ასევე ქორწინება ეკრძალება ფიფიებისა და ნანავების გვარს, რომელთა წარმომადგენლების გარდა ერთმანეთის მიცვალებულის მესაფლავედ წასვლა სხვას არ შეუძლია.

**5.სოციალური უთანასწორობა.** სოციალური უთანასწორობა ქორწინების დამაბრკოლებელი, მაგრამ არა გამომრიცხველი გარემოება, რომელიც უფრო ფეოდალური ეპოქისათვის იყო დამახასიათებელი. ამის მაგალითი დავაფიქსირეთ სონგულიებისა და შენგელაიების შორის. მათ შორის ქორწინების აკრძალვის მიზეზი სავარაუდოდ, წარსულში წოდებრივი უთანასწორობაა. ეთნოგრაფიული მონაცემებით, სონგულიები შენგელაიების „მოინალეები“, ანუ მსახურები ყოფილან.

ძველად კაცისა და მესხიას შორის ქორწინება აკრძალული იყო, რამდენადაც კაციები `დაბალი დონის` (იგულისხმება სოციალური მდგომარეობა-დ. ჭ.) გვარად ითვლებოდნენ.

ტიბუების გვარი მითაგვარიას გვარზე არ ქორწინდებოდა, რადგან მითაგვარია `დაბალი წოდების` გვარად ითვლებოდა.

ამგვარი უამრავი მაგალითის მოყვანა შეიძლება. ცხადია აქ არ იგულისხმება თავადების და აზნაურების გვარების გლეხებზე არდაქორწინება, რაც ისედაც ნათელია. საქმე იმაშია, რომ მსგავსი აკრძალვა მოქმედებდა მთელ რიგ გლეხთა გვარებს შორისაც.

**6. erTi monogenuri soflis, ubnis, „samoxios” da Temis SigniT qorwinebis akrZalva.** მეგრული სოფელი თავის დროზე ერთი გვარისაგან შემდგარი მონოგენური ერთეული იყო, მიუხედავად იმისა, რომ დროთა განმავლობაში ეს მონოგენურობა ირღვეოდა, ერთი სოფლის, მით უმეტეს ერთი უბნის და ისეთი პოლიგენური დასახლების ერთეულის ფარგლებშიც, როგორცაა „სამოხიო”, ქორწინება სხვადასხვა გვარებს შორის აკრძალული იყო (ჭითანავა, 2020: 104-105). ამ მოვლენის ახსნა უნდა ვეძებოთ იმ ეპოქაში, როდესაც მეგრული სოფელი ერთი გვარით დასახლებულ ერთეულს წარმოადგენდა და რომელსაც ადათით და თვითმყოფადი ცხოვრების წესით საუკუნეების განმავლობაში იცავდა.

ერთ სოფელში, ერთ `ქუჩაში` თუ ერთ უბანში მოსახლე გვართა შორის ქორწინების აკრძალვის წესები საქართველოს სხვა კუთხეებისთვისაც არის დამახასიათებელი და ამ ფაქტის გამომწვევ მიზეზად საკვებით სწორად არის მითითებული, რომ მას ძველი ტრადიცია, კერძოდ კი სოფელში თუ უბანში ძველად ერთი გვარის მოსახლეობის, ერთი გვარით დასახლების ტრადიცია განაპირობებდა (ითონიშვილი, 1960: 62-63; მელიქიშვილი, 1986: 7-9); ასევე, მართებულია ის მოსაზრებაც, რომ თემში მცხოვრები სხვადასხვა გვარების `ერთი ხატისადმი ყმობა` აპირობებდა მათ ეგზოგამიურობას (ჭყონია, 1955: 34).

**7. ნათელ-მირონობა და მეჯვარეობა.** ქორწინების გამომრიცხველი გარემოებები ზოგჯერ გვარებს არ ახსოვთ, მაგრამ ამ მიზეზების ახსნა ჩვენ შევძელით საარქივო მონაცემებზე დაყრდნობით. წალენჯიხის მუნიციპალიტეტში მცხოვრები ეგები, არ ქორწინდებიან თვალთვაძეებზე, თუმცა ამის მიზეზი არ ახსოვთ, ამ ორ გვარს შორის ეგზოგამია დღესაც მკაცრად არის დაცული. ამ აკრძალვის აღდგენა ქრისტიანული რელიგიით დანათესავების მიზეზით უნდა ყოფილიყო გამოწვეული, კერძოდ, საარქივო მონაცემებით, 1880 წლის 20 ივლისს დაქორწინდნენ აზნაური თეიმურაზ ივანეს ძე თვალთვაძე და აზნაური დულხან კვიციანიას ასული ეგია (საქართველოს ეროვნული არქივი, ფ. 489, ანაწერი 6, საქმე #999;). თუმცა, მომდევნო წლებში ეგიებს თვალთვაძეები უკვე დაუნათესავდნენ ნათლობის გზით: „1891 წლის 29 ივლისს აზნაურ პავლე ვატაიას ძე ეგიას და ნატალია გაბრიელის ასულს შეემინათ გაბრიელი. მიმრქმელი: მაქსიმე ნიკოლოზის ძე თვალთვაძე” (საქართველოს ეროვნული არქივი, ფ. 489, ანაწერი 6, საქმე #1478;). სწორედ ამ პერიოდიდან ნათელ-მირონობის გზით ჩანს ეს ორი გვარი ერთმანეთთან დანათესავებული. აქვე უნდა აღინიშნოს, ნათელ-მირონობის გზით ქორწინების აკრძალვა მთლიანად გვარზე არ გადადიოდა, თუმცა მოყვანილი მაგალითი ეგიების და თვალთვაძეებს შორის მთლიანად გვარზე გავრცელდა, რამდენადაც ეს ორი გვარი (ეგები-9 სული; თვალთვაძეები-191 სული) „ნამღევ” (მცირერიცხოვან) გვარსახელთა რიცხვშია, რომლთა წინაპრები, როგორც ამას ჩვენს მიერ საარქივო მასალებით აღდგენილი მათი გენეალოგიური ხე გვიჩვენებს, ყველა ერთი შტოს შთამომავლები არიან (Chitanava D. Schurr Th.G. Bitadze L. Khorava B. Tsimintia Q. Shengelia I. Yardumian A. Laliashvili, Sh. Shengelia R., 2019: 113; ჭითანავა დ. შური. თ. ბითაძე ლ. ხორავა ბ. ციმინტია ქ. შენგელია ი. იარდუმიანი ა. ლალიშვილი შ. შენგელია რ., 2019: 319-322).

ძვაბავები და ფურთუხიებს შორის, დღესაც მკაცრად იცავენ ეგზოგამიის წესს, თუმცა ამის მიზეზი არ იციან. ჩვენი კვლევით, ეგზოგამია ეს შემთხვევა ქრისტიანული გზით დანათესავების შედეგია. კერძოდ, საარქივო მონაცემებით 1871 წლის ჯგალის წმინდა გიორგის ეკლესიის მეტრიკულ ჩანაწერში დაფიქსირებულია, რომ 7 ოქტომბერს დაქორწინდნენ გლეხი უჩანა გვამის ძე ფურთუხია და მარიამ მახუს ასული. თავსდებნი: მახუ, პავლე და ტოტია ფურთუხიები, ასევე, ჯაბე ძვაბავა. 1871 წლის 7 ნოემბერს დაქორწინდნენ გლეხი თეიმურაზ შუკოს ძე ძვაბავა და როდა კოჩას ასული. თავსდებნი: პახუ ძვაბავა და პავლე ფურთუხია (საქართველოს ეროვნული არქივი, ფ. 489, ანაწერი 6, საქმე #771;). ამ შემთხვევაში ნათესაობა

მეჯვარეობის გზით შემდგარა. სავარაუდოდ, მეჯვარეები შვილებსაც მოუნათლავდნენ დაქორწინებულ წყვილს და ნათესაობა ნათლობითაც განმტკიცდებოდა.

**8.ხელოვნური ნათესაობის სხვადასხვა ფორმები.** ქორწინების დამაბრკოლებელი, მაგრამ არა გამომრიცხველი გარემოება სამეგრელოში არის ხელოვნური ნათესაობა, რომლის უამრავი ფორმებია ცნობილი. მაგალითად ასეთებია: „დიდაშ მანგიორი“-დედის მაგიერი, „მუმაშ მანგიორი“-მამის მანგიორი, „ჯიმაშ მანგიორი“-ძმის მაგიერი, „დაშ მანგიორი“-დის მაგიერი. ეს გამოიხატება იმაში, რომ როდესაც ადამიანს გარდაეცვლებოდა დედა, მამა, და, ან ძმა ირჩევდა მის მაგიერ ადამიანს და მიცვალებულის დაკრძალვის შემდეგ მის თმას მოაჭრევინებდა-„თუმაშ მუკოჭკირუა“, ამის შემდეგ მათ შთამომავლებს შორის ქორწინება აკრძალული იყო.

სამეგრელოში ქორწინება აკრძალული იყო და არის როგორც დედის ისე მამის მხრიდან ნებისმიერ თაობაში დაშორებული ბებულის გვარის და მის შორეულ ნათესავზე, რომელთანაც არანაირი სისხლით ნათესაობა არ გააჩნდა. ზოგჯერ ასეთი აკრძალვა მთლიანად გვარზეც გავრცელებულა. ასე მაგალითად ლეგენდის მიხედვით, ქორწინება აკრძალული იყო გოგობიას, არქანასა და ბულიას შორის. სამ ძმებს (გვარი უცნობია) ნადირობიდან უცნაური რძე მოჰქონდა. მათ ცოლებად ჰყოლიათ გოგობიას, ბულიასა და არქანას ქალები. ისინი ცოლებს რძის საიდუმლოს არ უმხელდნენ, ამიტომ ქალები ერთხელაც უკან გაყვნენ ჩუმად და ნახეს, რომ ისინი ირემს წველიდნენ. ამის მერე ირემი არ მოსულა მოსაწველად. ამ მიზეზით ხატისთვის შეუთქვამთ, რომ ამიერიდან ბულია, არქანია და გოგობია ერთმანეთში არ დაქორწინებულიყო. ამ ლეგენდაში ჩვენი აზრით, ჩანს ერთი დედამამიშვილების ცოლების გვარებზე მომავალში მათი შთამომავლების ქორწინების აკრძალვა. ყოველ შემთხვევაში ეს დამაბრკოლებელ გარემოებად უნდა ჩაითვალოს.

ასეთი და სხვა ხასიათის მოყვრები სამეგრელოში აღინიშნება ტერმინით „კერძ-მოჯგირობა“ (კერძ-ნათესაობა) (ანთელავა, 2005: 9).

**9.ენდოგამია.** ენდოგამია ეთნოსის თუ მის შიგნით მოქმედი ეთნოგრაფიული ჯგუფების შენარჩუნების და სტაბილურობის ერთ-ერთი წინაპირობაა, ხოლო მისი მნიშვნელოვნად დარღვევა იწვევს გარკვეულ ასიმილაციას, რაც როგორც ანთროპოლოგიური ტიპის ცვალებადობაში, ასევე კულტურისა და ყოფის სხვადასხვა ელემენტების, შესაძლოა რელიგიური და ენობრივი ნორმების დარღვევაშიც აისახოს. ასევე შეიძლება დაირღვეს მემკვიდრეობითობის უფლებაც, რაც მას “უცხოვან” კულტურულად განასხვავებს და სწორედ ამით ცდილობს იყოს გამორჩეული მისგან. ეთნოსთან შეუღლებულ პოპულაციებს შორის ენდოგამიისათვის გადაძვევტია ტერიტორიული ერთობები, მაშინ, როცა ქორწინება ხდება მხოლოდ გარკვეულ ტერიტორიულ ჯგუფებს, ცალკეულ რეგიონებსა და ეთნოგრაფიული კუთხეების შიგნით.

ამ მხრივ სამეგრელოში საქორწინო ურთიერთობების არა ამკრძალავი, მაგრამ დამაბრკოლებელი გარემოებაა კუთხურობა, არამეგრელთან, ანუ საქართველოს სხვა ეთნოგრაფიულ ჯგუფებთან და მით უმეტეს სხვა ეთნოსთან ქორწინება. ეს ასპექტი, ცალკე კვლევას მოითხოვს და ის უნდა იყოს შესწავლილი როგორც კროს-კულტურული, ისე ფიზიკური ანთროპოლოგიის მონაცემთა ურთიერთმეჯერებით.

**10.დაავადებები.** ქორწინების კიდევ ერთი დამაბრკოლებელი და არა ამკრძალავი გარემოება იყო დაავადებები. სამეგრელოში ხშირი იყო ისეთი დაავადებები, როგორიცაა მალარია, ტიფი, ხოლერა და სხვ. იმ ოჯახებთან, რომელთაც ეს დაავადებები შეეყარათ, საქორწინო ურთიერთობებს ყველა ერიდებოდა. ეს არიდება რამოდენიმე თაობაში გრძელდებოდა, მანამ სანამ ეს მათ მახსოვრობაში იყო. დღეს მსგავსი ფაქტები არ დასტურდება.

**დასკვნები.** წინამდებარე ნაშრომში წარმოდგენილ კვლევას, ჩვენი აზრით, აქვს როგორც წმინდა თეორიული, ისე პრაქტიკული მნიშვნელობა. თეორიული თვალსაზრისით, ზემოთ წარმოდგენილი ეთნოგრაფიული მასალები, განსაკუთრებით იმ ნაწილში, სადაც საქმე ეხება გვარებს შორის ქორწინების აკრძალვის ისეთ წესებს, რომელსაც ოდესღაც არსებული თანამოგვარეობის შესახებ მათი ისტორიული მახსოვრობა აპირობებდა, დიდი მნიშვნელობის მქონეა საქართველოს მოსახლეობის მომავალი გენეტიკური კვლევებისათვის. ეს იმდენად, რამდენადაც, ზოგადად და კონკრეტულად გვარსახელის შიგნით არსებული ქორწინებათა წრე (რომელიც განსაზღვრავს გენეტიკურ და მორფოლოგიურ პოლიმორფიზმს და სხვა.) თანამედროვე კვლევებში განიხილება როგორც ბიოლოგიური, ანუ გენეტიკური მარკერების ანალოგი. ამ მხრივ, ანუ ქორწინებათა წრის დაზუსტების შემთხვევაში გვარსახელი უტყუარ გენეტიკური ინფორმაციის მატარებელია.

წმინდა პრაქტიკული მნიშვნელობით, ზემოთ წარმოდგენილი ეკზოგამიის ზოგიერთი წესების დაცვა (რომელსაც კაცობრიობამ სავარაუდოდ ჯერ კიდევ გვაროვნულ საზოგადოების დროს მიაღწია), განსაკუთრებით მოგვარეებსა და სხვა სისხლით ნათესავებს შორის, თანამედროვე ყოფაში სისხლის აღრევის შემთხვევების თავიდან ასაცილებლად იძლევა დიდ ინფორმაციას, რამდენადაც ნათესავებს შორის ქორწინება როგორც გენეტიკური, ისე სოციალური თვალსაზრისით არ არის მიზანშეწონილი. ქორწინების ამკრძალავი თუ დამაბრკოლებელი გარემოებები, მიუხედავად იმისა, რომ ის თანამედროვე ყოფაში დღესაც მოქმედია და ბევრ შემთხვევაში მკაცრად არის დაცული, ახალგაზრდა თაობაში ხშირად ირღვევა. ამის მიზეზი კი მათი არაინფორმირებულობაა ამ წესის მიმართ.

ნაშრომი ქვეყნდება შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის ფინანსური ხელშეწყობით (SRNSF) [Grant # PHDF-18-653.

### გამოყენებული ლიტერატურა:

- AnTelava N. (2005). *Tradiciuli saqorwino wes-Cveulebani samegreloSi*. Tbilisi: gamomcemloba "Tbilisi". (ანთელავა ნ. (2005). *ტრადიციული საქორწინო წეს-ჩვეულებანი სამეგრელოში*. თბილისი: გამომცემლობა „თბილისი“).
- Beqiaia m. (1980). *Ojaxis ganviTarebis socialuri problemebi*. Tbilisi: gamomcemloba "mecniereba". (ბეჟაია მ. (1980). *ოჯახის განვითარების სოციალური პრობლემები*. თბილისი: გამომცემლობა „მეცნიერება“).
- IToniSvili Val. (1960). *QarTvel mTielTa saojaxo urTierTobis istoriidan*, Tbilisi: gamomcemloba "mecniereba". (ითონიშვილი ვალ. (1960). *ქართველ მთიელთა საოჯახო ურთიერთობის ისტორიიდან*, თბილისი: გამომცემლობა „მეცნიერება“).
- MakalaTia S. (1941). *Samegrelos istoria da eTnografia*. Tbilisi: gamomcemloba: "komunisti". (მაკალათია ს. (1941). *სამეგრელოს ისტორია და ეთნოგრაფია*. თბილისი: გამომცემლობა: „კომუნისტი“).
- MeliqiSvili L. (1986). *Tradiciuli saqorwino wes-Cveulebis struqturis analizi da inovacia, tradicia da Tanamedroveoba*. Tbilisi: gamomcemloba "mecniereba". (მელიქიშვილი ლ. (1986). *ტრადიციული საქორწინო წეს-ჩვეულების სტრუქტურის ანალიზი და ინოვაცია, ტრადიცია და თანამედროვეობა*, თბილისი. გამომცემლობა: „მეცნიერება“).

- SaqarTvelos erovnuli arqivi, centraluri saistorio arqivi*, fondi 489, anaweri 6, saqme # 999; (საქართველოს ეროვნული არქივი, ცენტრალური საისტორიო არქივი, ფონდი 489, ანაწერი 6, საქმე #999).
- SaqarTvelos erovnuli arqivi, centraluri saistorio arqivi*, fondi 489, anaweri 6, saqme # 1478; (საქართველოს ეროვნული არქივი, ცენტრალური საისტორიო არქივი, ფონდი 489, ანაწერი 6, საქმე #1478).
- SaqarTvelos erovnuli arqivi, centraluri saistorio arqivi*, fondi 489, anaweri 6, saqme # 771; (საქართველოს ეროვნული არქივი, ცენტრალური საისტორიო არქივი, ფონდი 489, ანაწერი 6, საქმე #771).
- WiTanava D. (2016). Ekzogamiis warmoSoba da misi roli sazogadoebis CamoyalibebaSi, *kavkasiis antropologia da eTnologia*; ჭითანავა დ. (2016). (ეკზოგამიის წარმოშობა და მისი როლი საზოგადოების ჩამოყალიბებაში, კავკასიის ანთროპოლოგია და ეთნოლოგია).
- WiTanava D. (2020). *Kolxuri gvarsaxelis genezisi mrude sarkeSi*. Tbilisi. gamomcemloba: “qolorgrupi”. (ჭითანავა დ. (2020). კოლხური გვარსახელის გენეზისი მრუდე სარკეში. თბილისი. გამომცემლობა: „ქოლორ გრუპი“).
- WiTanava D. Suri T. biTaZe L. xorava B. cimintia Q. Sengelia I. iardumiani A. laliaSvili SH. Sengelia R. (2019) “Namlevi” gvarsaxelebi samegreloSi da misi kvlevis ZiriTadi aspeqtebi, *“analebi”*, t. XV. (ჭითანავა დ. შური. თ. ბითაძე ლ. ხორავა ბ. ციმინტია ქ. შენგელია ი. იარდუმიანი ა. ლალიშვილი შ. შენგელია რ. (2019). „ნამლევი“ გვარსახელები სამეგრელოში და მისი კვლევის ძირითადი ასპექტები, „ანალები“, (ტ. XV)).
- Wyonia I. (1955). *Qorwinebis instituti mTiuleTSi*. Tbilisi. gamomcemloba: “saqarTvelo smecnierebaTa akademiis gamomcemloba”. (ჟყონია ი. (1955). კორწინების ინსტიტუტი მთიულეთში. თბილისი. გამომცემლობა: „საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა“).
- Золотарев А. М. (1964). *Родовой строй и первобытная мифология*, М.: изд. «Наука».
- Каиуа Р. (2003). *Миф и человек. Человек и сакральное*, М. изд. ОГИ. 2003.
- Леви-Строс К. (1985). *Структурная, антропология*, М. изд. «Наука».
- Льюис Г. Морган. (1935). *Древнее общество*. Л. изд. «Советский печатник».
- Фаинберг Л. А. (1975). *Возникновение родого строя, Первобытное общество*. М.
- Читанова Д. Р. (2019). Историческая память фамилии и экзогамия в Самегрело, *XIII конгресс антропологов и этнологов России. Ассоциация антропологов и этнологов России, Правительство Республики Татарстан, Казанский (Приволжский) федеральный университет, Институт этнологии и антропологии им. Н.Н. Миклухо-Маклая РАН, Институт истории им. Ш. Марджани АН РТ. Сборник материалов, 2 – 6 июля, 2019, Казань. «Москва-Казань».*
- Г. Шурц (1907). *История первобытной культуры*, СПб, «Просвещение».
- Crow J. F. Mange A. P. (1965). Measurement of inbreeding from the frequency of marriages between person of the same surname // *Eugen.Quart.* V. 12.
- Chitanava D. Schurr Th.G. Bitadze L. Khorava B. Tsimintia Q. Shengelia I. Yardumian A. Laliashvili, Sh. Shengelia R. An Interdisciplinary Analysis of Surname Extinction in Mingrelia (North-West Georgia). (2019). *BULLETIN OF THE GEORGIAN NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES*, vol. 13, no. 4.

- Schurr T. Yardumian A. Shengelia R. Bitadze L. Chitanava D. Laliashvili Sh. Laliashvili I. Sanders A. Azzam A. Groner V. Edleson K. Vilar M.V. (2015). Genetic Diversity and population History in Svaneti, Northwestern Georgia. *Caucasiologic Papers*. 7.
- Shengelia R. Andriadze G. Bitadze L. Chitanava D. Chikovani N. Khmaladze E. Kekelidze M. Laliashvili Sh. (2017). Comparative Genetics Study of East Georgia Population. *BULLETIN OF THE GEORGIAN NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES Moambe*, vol. 11, no 4.
- Yardumian A. Schurr T. G. Shengelia R. Chitanava D. Laliashvili Sh. Bitadze L. Laliashvili I. Reconstructing the Genetic History of Svaneti, Northwest Georgia. (2017) *ANCIENT LINEAGES*, Filadelfia.
- Yardumian A. Shengelia R. Chitanav D. Laliashvili Sh. Bitadze L. Laliashvili I. Villanea F. Sanders A. Azzam A. Groner V. Edleson K. Vilar M.V. Schurr T.V. (2017). Genetic Diversity in Svaneti and Its Implications for the Human Settlement of the Highland Caucasus. *American Journal of Physical Anthropology*, October 27.